

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Anny Kierzek „Etyczny wymiar rynku
farmaceutycznego w Polsce”, Katowice 2023, ss. 274,
napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Arkadiusza Wuwera, prof. UŚ
w Instytucie Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu
Śląskiego w Katowicach

Koncepcja chrześcijańska społeczeństwa uznaje osobę ludzką za fundament, centrum i cel każdej formy życia społecznego. Społeczny charakter człowieka jest cechą charakterystyczną natury ludzkiej, a nie wynikiem bycia częścią struktur społecznych. Etyka zajmuje się postępowaniem człowieka z punktu widzenia jego godności. Przedmiotem etyki i jej oceny może być cały zakres działania ludzkiego jeśli ono kształtuje człowieka, powodując wzrost lub degradację jego doskonałości. Ocenie etycznej podlega nie tylko człowiek, ale również instytucje społeczne, jeśli wywierają one wpływ na postępowanie ludzkie. Etyka gospodarcza, ogólnie mówiąc, zajmuje się częścią działalności człowieka w ramach struktur i instytucji gospodarczych. Nadrzędnym kryterium wartościowania moralnego jest naturalna i nadprzyrodzona godność osoby ludzkiej, ujmowanej zawsze we wspólnocie osób. Toteż etyka gospodarcza interesuje się wpływem działalności gospodarczej na człowieka tę działalność prowadzącego, na jego godność, jego doskonalenie i rozwój. Ocena działalności gospodarczej wymaga szczegółowej analizy każdego działania, która to obejmuje: a) naturę samego zjawiska gospodarczego, rozważanego jako działanie człowieka; b) okoliczności działania gospodarczego; c) dalsze skutki tego działania, zwłaszcza jego wpływ na postępowanie podmiotu działającego w innych dziedzinach życia; d) intencje i motywy, jakimi kieruje się działający. Niestety ekonomia często odrzuca normy etyczne i, w konsekwencji, zamiast służyć człowiekowi, jest wykorzystywana przeciwko niemu. Wówczas pomimo rozwoju wiedzy i techniki we współczesnym świecie pogłębia się stan nierówności. Kościół, w swoim nauczaniu społecznym, kładzie nacisk na aspekty moralne w ekonomii. Działalność ekonomiczna i zachowanie etyczne wzajemnie się przenikają. Tak jak w zakresie moralności pamiętać trzeba o wymogach i racjach ekonomii, tak samo działając na polu ekonomii, należy otworzyć się na wymogi moralne (por. *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, nr 330-335).

W ten obszar refleksji społeczno-etycznych wpisuje się rozprawa doktorska mgr Anny Kierzek „Etyczny wymiar rynku farmaceutycznego w Polsce”. Aktywność ekonomiczna w obszarze badań, produkcji i dystrybucji leków, postrzegana przez pryzmat etyki, stała się przedmiotem refleksji naukowej. Należy docenić aktualność podjętej tematyki, a także jej umiejscowienie w kontekście etycznym, ze szczególnym uwzględnieniem nauczania społecznego Kościoła. Zasługą doktorantki, umiejętnie naukowo prowadzonej przez promotora

rozprawy ks. prof. Arkadiusza Wuwera, jest kompleksowe opracowanie zagadnienia. Autorka nie boi się formułować jasnych wniosków i wynikających z nich postulatów naukowych.

1. Ocena metodologiczna rozprawy

Dysertacja doktorska mgr Anny Kierzek składa się z pięciu rozdziałów, w miarę proporcjonalnych pod względem objętości, poprzedzonych wstępem. W zakończeniu autorka zawarła podsumowanie pracy. Ponadto umieściła obszerną bibliografię. Zastosowany zatem został w prezentowanej rozprawie logiczny postęp procesu badawczego.

Obszerny wstęp zawiera jasno sformułowany problem badawczy i cel dysertacji oraz określa metodę badawczą. Uzasadniona została potrzeba podjęcia wskazanego zagadnienia oraz zarysowana została jego oryginalność. Autorka zdefiniowała rozumienie „rynku farmaceutycznego” oraz zarysowała ciąg myślowy rozwinięty w dalszej części pracy, wykazując potrzebę całościowej analizy zagadnienia z perspektywy etycznej i teologicznomoralnej. Przedstawiona została dotychczasowa literatura dotycząca podjętego tematu w różnym jego ujęciu: socjologicznym, ekonomicznym, etycznym. Zaprezentowanie literatury jest równocześnie ukazaniem obecnego stanu badań naukowych dotyczących rynku farmaceutycznego. Dotychczasowe prace ograniczają się do niektórych wybranych aspektów tegoż rynku, słuszne zatem jest zaproponowane podejście całościowe do rynku farmaceutycznego, zaproponowane przez Annę Kierzek, w jego aspekcie etycznym. Rozprawa doktorska wypełnia zatem istniejącą lukę w badaniach naukowych, co świadczy o oryginalności i potrzebie podjęcia badań w tym zakresie. Autorka podkreśliła we wstępie złożoność rynku farmaceutycznego i wielość jego uczestników, a szczególnie balansowanie pomiędzy założeniami medycyny a założeniami ekonomii, co jak najbardziej obliguje do stawiania pytań o etyczny wymiar tegoż rynku. Autorka stawia dwie hipotezy. Pierwsza z nich zakłada, że źródłem trudności etycznych rynku farmaceutycznego jest jego fragmentaryczność, a niekiedy wybiórczość. Druga hipoteza zakłada, że jedynie moralność uwzględniająca antropologię personalistyczną pozwala na sformułowanie zasad etycznych spełniających warunki powszechności i praktyczności. Jedynie antropologia personalistyczna zapewnia zakorzenienie w realizmie świata i człowieka. Weryfikacja hipotez dokonuje się poprzez odpowiedzi na szereg pytań od najszerszych do najbardziej szczegółowych, które zostały sformułowane przez autorkę dysertacji we wstępie. Całościowy proces badawczy prowadzi do poszukiwania i sformułowania odpowiedzi na postawione pytania w oparciu o materiał źródłowy i dotychczasowe opracowania naukowe. Autorka stawia słuszne pytania badawcze, które znajdują odpowiedź w dysertacji. Mgr Anna Kierzek jasno sformułowała przyjęte ograniczenie tylko do „produktów leczniczych” z pominięciem „wyrobów medycznych” i „suplementów diety” oraz pomija rozległą problematykę nielegalnej produkcji i dystrybucji leków.

W rozprawie wykorzystana została metoda analityczno-syntetyczna. Podstawowe pytania dotyczące człowieka domagają się określenia koncepcji antropologicznej, natomiast zagadnienia dobra i zła mieści się w obrębie etyki i teologii moralnej. Z tej racji, że przedmiotem zainteresowania jest rynek farmaceutyczny, który funkcjonuje w ramach określonych reguł prawnych i ekonomicznych oprócz metod właściwych teologii moralnej i filozofii autorka posłużyła się metodologią adekwatną naukom społecznym i prawnym. Mgr

Anna Kierzek we wstępie rzeczowo przedstawia argumenty za przyjęciem takiej właśnie metodologii. W konstruowaniu pracy oparła się na paradygmacie katolickiej nauki społecznej: widzieć – oceniać – działać. Autorka rozprawy posiada świadomość konieczności korzystania z dorobku innych nauk, by rzetelnie opracować podjęte zagadnienie.

Oryginalność dysertacji tkwi w podjęciu zagadnienia z uwzględnieniem katolickiej perspektywy personalistycznej. W teologii moralnej punktem wyjścia jest koncepcja osoby ludzkiej, z której wynikają dalsze pytania dotyczące tego co powinien czynić, a czego nie powinien czynić. Dysertacja mgr Anny Kierzek jest ważnym naukowym wypełnieniem niezbadanej dotychczas przestrzeni.

Autorka rozprawy ze starannością dokonała analizy materiału źródłowego. Wykorzystała liczne teksty źródłowe oraz bogatą literaturę przedmiotu, zarówno związaną z koncepcjami filozoficznymi człowieka i nauczaniem Kościoła w tym względzie, jak i szeroko rozumianym problemem farmacji. Wykazała się przy tym kompetentną znajomością zagadnień filozoficzno-etycznych, organizacji i procesów związanych z rynkiem farmaceutycznym oraz rozwiązań prawnych. Wydobyła zarówno z tekstów źródłowych, jak i z bogatej literatury, treści umożliwiające realizację celu postawionego w swojej rozprawie doktorskiej. Dysertacja posiada niewątpliwie naukowy charakter.

W zakończeniu Autorka nie tylko przedstawiła zasadnicze wyniki badań, ale również wskazała praktyczne wnioski dotyczące rynku farmaceutycznego. Całość pracy dopełnia dobrze usystematyzowane, obszerna bibliografia. Dla większej przejrzystości należałoby osobno ująć źródła, oddzielając je od opracowań. W źródłach powinny znaleźć się konkretne ustawy, rozporządzenia czy kodeksy etyczne. Opracowania można podzielić na literaturę podstawową i literaturę pomocniczą. Zastosowanie takiego podziału pomogłoby czytelnikowi rozprawy w lepszym zorientowaniu się w dotychczasowych publikacjach naukowych dotyczących szeroko rozumianego rynku farmaceutycznego. Lista 301 pozycji tego nie ułatwia, brak wskazanego podziału stanowi trudność w zorientowaniu się co do ważności opracowań związanych z omawianą tematyką.

Pod względem metodologicznym dysertację doktorską mgr Anny Kierzek należy ocenić bardzo wysoko. Doktorantka wykazała się starannością i pracowitością w poszukiwaniu materiału źródłowego i literatury do refleksji naukowej oraz jej usystematyzowaniu i przeanalizowaniu. Precyzyjnie przeprowadziła wywód naukowy oraz wyciągnęła wnioski z przedstawionych badań naukowych. Praca dowodzi bardzo dobrej i kompetentnej znajomości przedmiotu badań. Treści są prezentowane w sposób klarowny i zrozumiały.

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska mgr Anny Kierzek zawiera cenne analizy naukowe dotyczące funkcjonowania rynku farmaceutycznego w Polsce. Godnym podkreślenia jest ukazanie etycznych aspektów występujących na poszczególnych etapach związanych z badaniami, produkcją oraz dystrybucją farmaceutyków. Mnogość wskazanych możliwych problemów natury etycznej świadczy o ważności podjętego zagadnienia przez doktorantkę. Praca charakteryzuje się również podejściem interdyscyplinarnym do zagadnienia. Autorka dostrzega

także problemy istniejące na rynkach zachodnich oddziaływająca na funkcjonowanie rynku farmaceutycznego w Polsce. Po upadku komunizmu stworzyła się w Polsce przestrzeń dla rozwoju rynku farmaceutycznego z silnym oddziaływaniem standardów zachodnich. W dysertacji doktorskiej mgr Anna Kierzek przypomina, że etyczny rozwój rynku farmaceutycznego domaga się skupienia uwagi na godności osobowej człowieka. Koncepcja człowieka jest zatem niezbędna do zagwarantowania właściwego ułożenia relacji pomiędzy wszystkimi podmiotami rynku farmaceutycznego.

Rozdział pierwszy prezentuje wybrane teorie antropologiczne wpływające na kształtowanie zasad etycznych. Zaprezentowane zostały teorie promujące zredukowaną wizję człowieka, przez co nie stwarzają one wystarczających możliwości sformułowania integralnej etyki farmaceutycznej. Autorka rozprawy zwróciła szczególną uwagę na rozumienie człowieka z jednej strony jako przedsiębiorcy, a z drugiej jako osoby wymagającej leczenia, właściwie zarysowując implikacje teorii antropologicznych w życiu jednostek. Liberalizm akcentuje wolność jako ostateczne kryterium norm moralnych, przez co skłania się do uznania prymatu ekonomii przed człowiekiem. Indywidualizm natomiast przyznaje człowiekowi władzę decydowania o tym, co jest dobre, a co złe, tym samym afirmując dobro jednostki. Konsekwencją indywidualizmu na gruncie etyki jest tzw. „etyka sytuacyjna”. W utylitarystyce ostatecznym kryterium oceny działania jest kategoria użyteczności, materializm z kolei redukuje człowieka do bytu biologicznego. Nurty proporcjonalistyczne jako na zasadę etyczną wskazują na maksymalizację korzyści przy minimalizacji strat. Kontraktualizm podstaw moralności upatruje w umowie społecznej, a komunitarianizm akcentuje odpowiedzialność za wspólnotę. Etyka cnót moralny wyznacznik i miarę dobra czynów odnajduje w praktycznej mądrości co do tego, jak należy postępować. W związku z wielością konkurencyjnych teorii i nurtów antropologicznych, zdaniem autorki pracy, konieczne jest wyznaczenie konkretnych kryteriów niezbędnych dla właściwej, całościowej oceny rynku farmaceutycznego. Mgr Kierzek umiejętnie zaaplikowała rozumienie teorii antropologicznych do rynku farmaceutycznego. Prezentacja teorii antropologicznych nie jest pobieżna, ale też nie zdominowała całości dysertacji.

W drugim rozdziale zaprezentowane zostały kryteria antropologiczne, etyczne, społeczne i prawne, które dają możliwość wnikliwej oceny działań wszystkich podmiotów na rynku farmaceutycznym. Uproszczeniem problemu byłoby odwołanie się tylko do jednego kryterium. Autorka cały czas ma na uwadze holistyczną wizję człowieka. Odpowiedź na pytanie „kim jest człowiek?” niesie ze sobą konsekwencje zarówno dla etyki, jak i dla teologii moralnej. Kryterium antropologiczne stanowi jeden z zasadniczych czynników oceny moralnej aktywności ludzkiej na rynku farmaceutycznym. Wiąże się z nim w sposób ścisły kryterium aksjologiczne, które kształtuje koncepcję sumienia. Kryterium aksjologiczne domaga się troski o prawdziwe wartości, a w przypadku rynku farmaceutycznego zasadniczą wartością jest zdrowie. Kryterium prawne wskazuje na obowiązek przestrzegania prawa, o ile jest ono zgodne z prawem naturalnym. Jednak autorka podkreśla, że w oderwaniu od elementarnych zasad etycznych same nakazy prawne są niewiele warte. Mówiąc o kryteriach społecznych mgr Kierzek prezentuje dobro wspólne, sprawiedliwość, solidarność i pomocniczość. Przyjęte kryteria w kontekście oceny rynku farmaceutycznego pozwalają położyć szczególny akcent na

odpowiedzialność (etyczną, społeczną, prawną, itd.) osób zaangażowanych w ten rynek oraz na kształtowanie ich prawych sumień. Do naukowej refleksji zawartej w drugim rozdziale można by wnieść drobne zastrzeżenia, które są raczej wskazaniem pewnych braków. W części dotyczącej przedsiębiorczości i pracy (s. 53), ażby się prosiło oprzeć na encyklice Jana Pawła II o pracy ludzkiej *Laborem exercens* z 1981 r. Natomiast w części poświęconej kategorii dobra wspólnego (s. 69-74) brak jest odniesienia do rynku farmaceutycznego, co trochę jednak burzy misternie skonstruowaną strukturę pracy.

W trzecim rozdziale kwestie związane z odpowiedzialnością etyczną zostały odniesione do dwóch etapów „drogi” produktu leczniczego: badawczego i wdrożeniowego. W pierwszej części rozdziału trzeciego autorka dysertacji analizuje problem odpowiedzialności etycznej w odniesieniu do osób związanych z poszczególnymi etapami badań nad produktem leczniczym poczynając od poszukiwania substancji, które mogą wykazywać właściwości lecznicze, poprzez zaangażowanie firm farmaceutycznych sponsorujących badania kliniczne, aż po rolę innych osób w nie zaangażowanych. Jest tu widoczne włączenie w ciąg myślenia refleksji dotyczącej etyki biznesu. Autorka, z punktu widzenia etyki personalistycznej, słusznie podkreśla, że rynek stanowi przede wszystkim przestrzeń spotkania osób, a zadaniem gospodarki, w kontekście rynku leków, jest zaspokojenie potrzeb wszystkich osób. Jednym z głównych problemów etycznych, a jednocześnie ważkim, jaki pojawia się w tych dociekaniach są poszukiwania i badania nad lekami stosowanymi w tzw. chorobach rzadkich. Również poruszone zostały etyczne aspekty stosowania placebo w badaniach nowych leków, kwestie podawania badanych leków zdrowym ochotnikom oraz zapłaty za udział w badaniu i wyrażania świadomej zgody przez uczestnika badania. Autorka podjęła również problem ujawniania wyników prowadzonych badań i możliwości korzystania z nich przez szerokie grono osób. Podział dostępnych w budżecie państwa środków wiąże się z ustaleniem poziomu refundacji leku, by był on dostępny dla szerszego kręgu odbiorców. Wcześniej jednak wymagana jest rejestracja leku, która to umożliwi wprowadzenie go na rynek. Główne problemy etyczne w tym obszarze dotyczą bezpieczeństwa leków wprowadzanych na rynek oraz sprawiedliwe ustalanie zasad dopłat do leków tak, by stały się one dostępne dla pacjentów. Zdaniem recenzenta zbyt szczegółowo autorka rozprawy omówiła zagadnienie refundacji leków. Przy częstej zmianie przepisów dotyczących tego obszaru lepiej byłoby umieścić zaprezentowanie szczegółowych rozwiązań w przypisach (szczególnie ss. 142-144). Mówiąc o sponsorze badań mgr Anna Kierzek podkreśla spoczywającą na nim odpowiedzialność za sposób prowadzenia badań nad lekiem min. wybór badacza, koordynatora, ustalenie warunków prowadzenia badań. Recenzent oczekiwałby wyjaśnienia podczas obrony dysertacji doktorskiej **jakie instrumenty posiada sponsor, by prowadzić kontrolę nad przebiegiem procesu badawczego**. Drugim zagadnieniem wartym rozwinięcia jest **wpływ polityków na badania nad lekami, a szczególnie ich refundację i dystrybucję**.

Problemy etyczne związane z promocją i reklamą leków zostały zarysowane w rozdziale czwartym. Skutkiem nieodpowiedzialnej działalności marketingowej, skierowanej zarówno do osób uprawnionych do wystawiania recept, jak i do osób chorych, jest zwiększenie ilości sprzedawanych i zażywanych leków. W dysertacji doktorskiej zaprezentowana została wieloaspektowość działalności firm farmaceutycznych wraz z niebezpieczeństwami na gruncie

etyki. Marketing skierowany do osób wystawiających recepty ma silnie perswazyjny charakter. Dla firm farmaceutycznych największe korzyści przynoszą leki, które pacjent musi długo zażywać, a całkowite wyeliminowanie choroby powoduje, że lek staje się zbędny. Nie zawsze zatem dobro pacjenta i społeczności idzie w parze z rachunkiem ekonomicznym firmy farmaceutycznej, co zostało wyraźnie wyartykułowane przez doktorantkę. Problemy etyczne w obszarze rynku farmaceutycznego dotyczą ukrywania negatywnych działań leków, przy równoczesnym podkreślanu i skupianiu się wyłącznie na ich mocnych stronach. Problemy etyczne dotyczą również nielegalnej dystrybucji leków, polegającej m. in. na wykorzystywaniu tzw. „odwróconego łańcucha dostaw”, gdzie leki zamiast trafiać do pacjentów w Polsce, ostatecznie dystrybuowane są za granicą. Etycznie ważna jest również relacja pacjent – farmaceuta, gdzie zadbać trzeba o poszanowanie autonomii pacjenta i jego decyzji, doradztwo zgodne z aktualną wiedzą medyczną oraz zachowanie poufności uzyskanych informacji. Problemem ważkim z etycznego punktu widzenia jest zapewnienie farmaceutom możliwości działania zgodnie z własnym sumieniem. W pracy doktorskiej uwidaczniają się etapy czasowe jej powstawania, gdyż w rozdziale tym (np. s. 196) nie uwzględnione zostały elektroniczne recepty, które to dziś w Polsce są powszechne. Pokazuje to ciągłe ewaluowanie rozwiązań w obrębie rynku farmaceutycznego. Przygotowując pracę do ewentualnej publikacji należałoby zatem uaktualnić ją o obecnie funkcjonujące rozwiązania prawne i praktyczne.

Rozdziałem piątym mgr Anna Kierzek powraca w swoim wywodzie naukowym do treści prezentowanych na początku dysertacji. Wykazuje konieczność uzasadnienia personalistycznego w etyce farmaceutycznej. Funkcjonowanie rynku farmaceutycznego powinno opierać się na całościowej wizji osoby, uwzględniającej ludzką wolność, która może być realizowana w społeczeństwie, także w wymiarze ekonomicznym. Rynek farmaceutyczny jest miejscem, w którym spotykają się etyka biznesu, etyka badań naukowych oraz etyka medyczna. Wszystkie one powinny opierać się na poszanowaniu godności każdej osoby ludzkiej. Zasady etyczne, wypracowane na gruncie filozoficznym, mogą zostać wzbogacone i dopełnione poprzez odniesienie ich do Objawienia. Wówczas wykonywane obowiązki zawodowe mogą przybrać charakter życiowego powołania, co jest szczególnie ważne w kontekście rynku farmaceutycznego, którego podstawowym zadaniem powinna być chęć niesienia pomocy ludziom chorym. Zdaniem mgr Anny Kierzek personalizm strzeże przed niebezpieczeństwem myślenia wyłącznie ekonomicznego. W rozdziale tym autorka zbyt pobieżnie potraktowała zagadnienie własności intelektualnej, które również ma swoje ważne miejsce w funkcjonowaniu rynku farmaceutycznego.

Na podstawie przeprowadzonych badań mgr Anna Kierzek sformułowała naukowe wnioski i dokonała podsumowania ciągu refleksji naukowej. Zostało ono wyartykułowane syntetycznie w zakończeniu rozprawy (s. 248-252). Autorka słusznie zauważyła dynamizm rynku farmaceutycznego, który będzie wymuszał poszukiwanie również nowych rozwiązań na gruncie etyki. Przywołana pandemia Covid-19 jest tego dobitnym przykładem. Rola teologii moralnej i etyki będzie konieczna w refleksji naukowej preradzającej się w proponowanie konkretnych rozwiązań etycznych właściwych dla rynku farmaceutycznego.

3. Ocena formalna rozprawy

Dysertacja doktorska mgr Anny Kierzek jest poprawna pod względem formalnym choć zawiera kilka drobnych niedociągnięć jak np. „eleganckie posiłki” (s. 155). Język rozprawy jest staranny, poprawny i komunikatywny. Niewątpliwą zaletą jest wyjaśnianie pojęć, którymi operuje autorka, co umożliwia jasną lekturę pracy przedstawicielom różnych nauk. Omawiany w pracy szeroko rozumiany obszar rynku leków posługuje się specyficznym językiem, dlatego docenić należy przyjęte rozwiązanie.

Praca charakteryzuje się wyjątkową samodzielnością myślenia. Autorka prezentuje głębokie rozeznanie w podjętej tematyce. Nie boi się stawiać pytań naukowych i poszukiwać na nie odpowiedzi. Niewątpliwie dużą wartością pracy są bogate przypisy, w których autorka wyjaśnia i rozwija wątki poboczne pojawiające się w dysertacji. Z uznaniem należy odnieść się do umiejętności autorki dysertacji doktorskiej w konstruowaniu przypisów. Rozbudowane przypisy świadczą o wysokich umiejętnościach naukowych. Mgr Anna Kierzek obficie korzysta z publikacji autorów obcojęzycznych oraz odnosi się w pracy do rozwiązań funkcjonujących w innych krajach.

4. Wnioski końcowe

Mgr Anna Kierzek przeprowadziła wnikliwe badania naukowe czego efektem jest napisanie dysertacji doktorskiej. Wykonana praca wskazuje na jej wysokie kwalifikacje naukowo-teologiczne. Doktorantka wykazała się znajomością źródeł i literatury przedmiotu, umiejętnością jej interpretacji oraz, co ważne, zaprezentowaniem własnych wyników badań na tle cytowanej literatury. Spełniła wszelkie kryteria merytoryczne, metodologiczne i formalne stawiane rozprawom doktorskim. Wykazała się także naukową bezstronnością. Rozprawa stanowi ważny głos w refleksji naukowej oraz formułowaniu postulatów praktycznych w polskiej rzeczywistości rynku farmaceutycznego. Autorka nie tylko gruntownie przestudiowała zagadnienie, ale, od strony metodologicznej, starannie je opracowała. Studiując rozprawę ma się pewność, że mgr Anna Kierzek jest osobą kompetentną w podjętym temacie i krytycznie odnosi się do badanej rzeczywistości.

Przedłożona rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane przez prawo dlatego może być podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora nauk teologicznych, o co wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Uwzględniając rzetelność, staranność, metodologiczną poprawność oraz wysokie kompetencje wykazane w ocenianej dysertacji wnioskuję o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Anny Kierzek.

ks. Grzegorz Sokółowski